

László is azok között volt, akik az Amerikai Egyesült Államokban telepedtek le. 1785-ben költözött Pownalboronghba (később Dresden), Maine államba. Felvette az amerikai állampolgárságot és farmerként kezdett dolgozni. Egy francia polgár lányát vette feleségül és protestáns hitre tért. 1794-ben a város főjegyzőjévé választották, ami arra utal, hogy tekintélyes polgárnak számított. Később egy világitótorony órének feladatát látta el a Sequin-szigeten. Anyagi helyzetében gyakran álltak be változások. Mikor újra vagyonos lett, 1805-ben ismét főjegyzővé választották. Tisztségét 1828-ig látta el. 5 fia és 4 lánya született, de gyermekeinek sorsa nem ismert. Eltartásukra többször kért az amerikai kormányzattól kegydíjat. Kérvénye eljutott a Kongresszushoz, de csak 1830. május 20-án ítélték meg neki az évi 240 dollár kegydíjat. Polereczky Jánosnak ez már elkésett intézkedés volt, ugyanis 1830. június 8-án 82 éves korában elhunyt.

Az ő emlékét is híven őrzik Amerikában, bár először a lengyel, majd a szlovák emigránsok tartották saját hősiüknek. G. Kabdebó Györgyi viszont hosszas kutatómunka után bebizonyította, hogy Polereczky János László magyar hős volt. Kutatási eredményei szintén a szegedi Vasváry-gyűjteményben találhatóak.

Felhasznált irodalom

1. *Eszenyi László*: Híven Mindhalálig. Az Amerikai Függetlenségi Háború Magyar Hőisének, Fabriczy Kováts Mihály Huszárezredesnek Élete és Hősi Halála. Washington D.C. 1975.
2. *Fabriczy Kováts Mihály*: Almanach. A Clevelandi Kováts Emlékbizottság kiadása, 1979.
3. *Póka-Pivny Aladár*: Az Amerikai Egyesült Államok lovasságának első kiképzőrmestere magyar volt. Hadtörténeti Közlemények 1942/3-4.
4. *Póka-Pivny Aladár - Zachor József*: Az amerikai függetlenségi háború magyar hőse. Bp.
5. *Révész Károly*: Colonel-Commandant Michael Kováts, Drillmaster of Washington's Cavalry Pittsburg, ún.
6. *Vasváry Ödön*: Kováts Mihály kinevezésének története. Amerikai Magyar Világ 1976. okt. 31.
7. *Vasváry Ödön*: Hogyan halt meg nemes Kováts Mihály, Washington ezredese? Református Újság, 1939. március.
8. *Zachar József*: Idegen hadakban. Bp., 1984.
9. *Zachar József*: Kováts Mihály levele Benjamin Franklinnak, 1777. jan. 13. Hadtörténeti Közlemények 1979/2.
10. *Zachar József*: Pollereczky János őrnagy az amerikai forradalmi függetlenségi háborúban. Hadtörténeti Közlemények 1980/2.

Tudomány Attila

Több mint egy utazás Amerikában

A Kor Szelleme

Magyarországon a történetírás hagyományosan Gróf Széchenyi István megajánlásától (1825) számítja a reformkor kezdetét. Újabb nézet szerint célszerű inkább 1830-at, a párizsi, brüsszeli és varsói forradalmak, felkelések évét tekinteni a magyar reformkor kezdetének, hiszen – a jelentős külpolitikai eseményeken kívül – ebben az évben jelent meg Széchenyi Hítel ímű munkája, mely a magyar társadalmi és gazdasági reformok programját tartalmazta. Magyarországot és Erdélyt ebben

az időszakban az ún. *korszakváltó évek* jellemzik. A korszakváltó évek kifejezés magában foglalja a magyar nemzettel való elméletét, melynek középpontjában az újfajta, nem kiváltságokra alapozott közösség, a nemzet megteremtése áll, és híven tükrözi a kor uralkodó szellemi irányzatát a liberalizmust. Mi a liberalizmus? „Az európai liberalizmus ideológiája humanisztikus, természetjogi felvilágosodási gyökerekből táplálkozott. Politikai eszménye a polgárok szabad alkotmányos állama, akik az általuk választott parlament révén juttatják kifejezésre akarataikat, ellenőrzik a végrehajtó hatalmat. Az egyén szabadságát, a törvény előtti egyenlőséget, a kereskedelem, az iparítás, a tulajdonszerzés szabadságát hirdette. Nem ismert különbséget származás, nemzetiség vallási hovatartozás tekintetében. Kettős jelszava szabadság és tulajdon.”¹

A liberalizmus valamennyi országban a helyi viszonyoknak megfelelő módosult formákat öltött. Nálunk az új eszmék elsősorban külföldi tapasztalatszerzés vagy külföldi olvasmányok útján találhattak utat az országba. Magyarországot így érte angol hatás, melynek legjelesebb „hírmondója” Széchenyi István, aki a Casinó (1827) és a lóverseny játékok (1827) elindításával a társasági életet szervezte meg.

Beszélhetünk francia hatásról, melyet elsősorban Lammenais abbé *Les Paroles d'un croyant* című, Európát meghódító könyve adta. A magyar liberálisok közül Pulszky Ferencre volt különösen nagy hatással. Francia hatás Lamartine, Mignet és Victor Hugo eszméi, írásaik. A német hatást főként Heine és Börne személye jelentette. A tengeren túli hatást, az amerikaiat pedig Bölöni Farkas Sándor könyve, az *Utazás Észak-Amerikában* jelentette.

Ki volt Bölöni Farkas Sándor?

Az egykönyvű író – ahogy Mikó Imre nevezi – 1795. január 15-én Háromszéken született, Bölönben mely egy falu Brassótól nem messze. Apja Farkas Zsigmond székely kisnemes (1809-ben halt meg), anyja Kandal Judit (1830-ban halt meg), bátyja Elek fiatalon elhunyt, húgának Klárának ma is élnek leszármazói Bölönben. Bölöni Farkas Sándor fiatalságát a kötelező katonai szolgálat keserítette meg. Erről később így írt: „... a már sok székely ifjaktól könnyekkel, bánattal s átokkal szankcionált törvények szerint senki ki nem szabadulhat, hanem ha szökik s pappá lesz, s pappá csak úgy lehet, ha a familia sokból áll, s a regiment szabadságot ad.”²

Hol a színészkedés, hol a katonai behívás zavarta tanulóveit. Kazinczyval levelezett, aki megpróbálta bejuttatni a bécsi testőrgárdába, a határőrszolgálatot elkerülendő. Kérését többször elutasították. 1815-ben a kolozsvári királyi Liceumban végezte el a jogot kitűnő eredménnyel. 1817. április 26-án felesküszik – mint írta tréfából – tiszteletbeli jegyzőnek a kolozsvári főkormányshézen. 1819-től kezdve lefordítja Schiller Don Carlosát, Goethétől Az ifjú Werther gyötrelmeit és Une de Staeltől a Corinne-t, de kiadót nem talál. 1825-ben ötödosztályú írnok. 1825 júliusában két hivatalnok társával megalapítja a Gondviselő Társaságot, amely a tagok havi hozzájárulásából gyűjti tőkét, és önszervezéssel foglalkozik, tehát ez az első erdélyi magyar hitelszövetkezet. Száztizenkilenc évig állott fenn. 1828-ban nekifogott Erdély történetének megírásához, de 63 oldal után abbahagyta. 1830-ban negyedosztályú írnok. Ekkor Kolozsvár már szűk neki. Ekkor a város tizennyolcezer lakosával Erdély fővárosa, az országgyűlést közel két évtizede nem hívták össze. A fejedelemséget hivatali szobákból igazgatják. A szellemet csak a három kollégium és a színház tartja ébren. Bölöni utazni akar, világot akar látni. A liberalizmus szabadság eszméjéről „átfűtött” Bölöni ingatlan vagyont pénzzé teszi, és Kőrösi Csoma Sándor szelleme nyomán indul először kelet felé, Ogyesszába, a magyarok őshazáját felkutatni, de nem kap beutazási engedélyt. Így veszi útját nyugat felé és figyelme egyre inkább az „Új Világ”, Amerika felé fordul.

Az utazás

Farkas Sándor főúri barátjával, Béli Ferencsel állapotodik meg az utazásról. Tanulmányozza a nyugati világ országainak földrajzát, történelmét, jogrendjét. Harmincöt éves, amikor 1830. november 30-án Bélivel útnak indul. Az utazás több mint egy évig tart. Nagyobb része Nyugat-Európában (1830. novemberétől 1831. júliusáig) telik el: Ausztriában, Németországban, Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában és Angliában „mulatják” idejüket. Utazásának erről a részéről naplószerű feljegyzéseket is hagyott hátra. 1831. július 27-én vágnak neki a tengeren túli útnak. Ekkor lépett fel a Columbia fedélzetére, hogy 39 nap óceáni hajózás és a tengeri betegség gyötrelmeitől szenvedve 1831. szeptember 4-én partra szálljon New York kikötőjében.

Bölonit meglepi New York színes forgataga, maga az első nap óráit tündéralomként lefolyt eseményként emlegeti. Meglepve tapasztalja, hogy a beutazóktól nem kéri *passzusukat* „... a vámháznál az utazók becsületszavát elégségesnek tartják portékáikra nézve, senki azt fel nem bontja, s nem hányja ki darabonként ha vajon igazat mondott-e az utazó: s a kereskedők portékáit is csupán hitök szerint feladottakról vámolják.”³ Végigmegy magában az európai políciákon és nem győz csodálkozni: „Az Amerika törvénye azt állítja, hogy minden ember egyforma jussokkal s egyformán becsületesnek születik. Az amerikai polícia azt teszi fel, hogy az utazóknak nagyobb része becsületes emberekből áll, s személyes szabadságok megbántása lenne őket mindnyájon azon sértő szabályok alá vetni, melyek csak egynéhány rossz emberért találtattak fel. Amerikában minden ember szabadon bémehet és kijöhet, mikor tetszik.”⁴ – írja Böloni. Már az első napokban megtapasztalta hazája emlékének súlyát, melyet magával kell vinnie. Elragadtatással, ugyanakkor reálisan írja le tapasztalatait: „Hiába keresi az idegen a nagyrangú embereket, a hatalmas előljárókat, a fénylő tisztviselőket, azok mind csak közönséges polgárok! Hiába kérdezi a jobb familiákat, a fő és alsóbb nemességet, azok is mind csak polgárok! Negyvennyolc vallás között egyik sem uralkodó, hanem egyforma jussal bíró vallás! Nincsen privilégium, nemesség! Nincsenek titulusok, ordók, célok! Nincs titkos polícia! Mely fontos tárgyak ezek egyenként az idegennek!”⁵ – írja munkájában. Szeptember 9-én a Cinderella gőzhajóval észak felé a Hudson folyón New Yorkból Albanyba megy. Útközben megtekintik a „státus” híres fogházát, a Singsinget. A Montgomery, majd a Philadelphia nevű gőzhajóval West Pointba érkezik, ahol az Egyesült Státusok katonai akadémiáját tekintik meg. West Pointból érkeznek meg Albanyba, New York állam fővárosába, melyet 1612-ben holland telepesek alapítottak. Megnézi a Capitoliumot a státus házát. „A státus főítélőszéke éppen ülést tartott, s mivel Amerikában minden ítélőszékek nyitva állanak, s akárki szabadon bémehet, hallgattuk egy ideig a perek folyamatát.”⁶ – jegyzi meg Böloni. Albanyból New Lebanonba ment hogy a shakerek és methodisták istentiszteletét megnézzék. Böloni, aki utazása előtt az egyes országok történelmét is áttanulmányozta, röviden ismerteti az észak-amerikai függetlenségi háború (1775–1783) történetét, emléket állítva Lafayette-nek és a lengyel Tadeusz Kosciuszónak. New Lebanonból Massachusettsen keresztül utazik tovább – Amherst, Belchertown, Brookfield, Spencer, Leicester és Worcester az állomások. Az amerikai fogadók jól ellátottsága, kényelme, magas színvonala ismét csodálkoztatásra készíti. Az egyik fogadóban egy különös írás vonja magára Böloni figyelmét, mely a falon függesztve lóg. Szinte minden fogadóban, pompás aranyozott rájában, jól észrevehető helyen, virágokkal megkoszorúzva lóg ez – mint írta – az „Amerika függetlensége kinyilatkoztatásának” aktája. Az amerikai kongresszus Franklint, Jeffersont és Adamsot nevezte ki a javaslat kidolgozására. Többségi szavazat eredményeként Thomas Jefferson által kidolgozott nyilatkozat vált elfogadottá, melyet 1776. július 4-én előbb hét, majd később tizenhárom állam követte fogadott el és írt alá. Böloni rövidítve idézi a Függetlenségi Nyilatkozatot. Massachusetts államban utazásának végcélja Boston, itt a Malborough Hotelben

vett ki szállást. Bostonról írja, hogy míg New York és New Orleans a kereskedésben, úgy Boston és Philadelphia a tudományosság és a közintézetek alapításában a központok. Bostonból Charlestownba megy a pennsylvaniai állami fogházat megnézni. Leírja, hogy az Európából áthozott angol büntetőtörvény-könyvet Pennsylvániában, Penn William angol politikus és Guaker társai miként módosították; törölték el a halálos ítéletek nagy részét, s az csak a szándékos gyilkosokra és a méregkeverőkre maradt fenn. A testi fenytést a foglyoknak munkára fordíttatásával váltották fel. Ezt a többi állam 1793-ban fogadta el. Bölöni Farkas Sándor a hét akkor érvényben lévő büntetőrendszert említi: a pennsylvaniait, amely lényege, hogy a fogoly éjjel-nappal magányos elzárásban, munka közt vagy anélkül, de örökösen társaság nélkül van; és így nemcsak hazájából, de a világból is kizáratik. Ezen elzárás erkölcsi tanítással köttetik egybe, s a munka a fogoly jöviselete megjutalmazásául adatik. Az auburni rendszert New York államában kezdeményezték, majd az Auburnban épített fogházban 1817-ben vezették be. Itt is a magányos elzárás a fő alap, de a munka örökös, társaságban dolgoznak, de semminemű társalgás vagy közeledés a fogolytársakhoz nem megengedett és tilos. Pennsylvánian kívül minden államban az auburni rendszert vezették be. Bölönit károsan érintette, midőn egy bostoni teapartin hazája felől érdeklődtek. Ezt írta: *„Feltűnt előttem hazánk állapotja, literatúránk, tudományink, művelődésünk állása, minden előítéletek, s hazánknek ily ismeretlensége a külföldön, s szívem elfogódott.”*⁷ Bölöni a művelődés tárgykeréből az újságok kapcsán megdöbbenő adatot közöl: az 1831-es adatok szerint az Egyesült Státusokban egy év alatt 1015 újság és „folyóírás” jelenik meg. New York államban 237, magában a városban 54. Erdélyben, melynek népessége közel egyforma a New York állambeliéhez, egy újság adatik ki. Cambridge és a Harvard kollégiumok megtekintése után New Hampshirebe utazik, s művében közli az amerikai konstitúciók rövid törtériját és példaként hozza magát, a New Hampshire-it. Azután Kanada felé veszi útját: Montpelier, Middleseey, Waterbury, Richmond, Darthmonth, Willinston, Burkington, mely a Champlain-tó partján fekszik és a végső település a vermonti államban, közvetlenül Kanada előtt – az útirány.

St. Johnis az első kanadai város ahol kiszálltak – és mivel ez már angol terület – előkerülnek az európai „normák”, s mint Bölöniis írja, éppen harminc vizsgálat volt.

Kanadába érkezve Montreal után nagy célja és gyermekkori álma a Szent Lőrincen eljutni a Niagara vizeséhez. 1831. október 4-én Queenstownból szekéren indul a vizeséhez. Két napot töltött itt, s így írt a Niagaráról: *„Tekintettünk fel a folyóra, miként mint a zsilip zuhanása, mely a nézést is ragadja maga után, zúdult a temérdek megkékiült víztömeg a sziklaormáig, hol toronymagasságú oszlopformákban s más ezer változatokban ömlik a mély örvénybe, akarat ellen megint ragadván magával a szem nézését. Tekintettünk a mélységbe, hol már pezsgő tejjebbá vált a fenn égkék víz; tekintettünk e borzasztó örvénybe, hol mint mikor benn dörög a közel zivatart jelentő ég, mely zúgás s mormolás közt forrnak és zubognak az egymásba sodródó kerengők, s egymást elnyelni küzdenek.”*⁸ A Niagarától Buffalón viszi útja, a hajdani irokéz nemzetek területére, ezek: Oneida, Caynga, Mohaik, Seneca, Tuscarosa és Onondoga. Bölöni rossz szemmel nézi az „indusoknak” a „fejérek” ravaszságától való visszaszorítást. Sajnálja azt a „nemzetet”, mely kitaszítottá vált saját hazájában. Az 1831-es adatok szerint mintegy 49 törzs élt akkor 77 402 318 hold földön. A legnagyobb törzsek a Cherdeas és a Choktan. Buffalóból Erie városába megy, ahol a vallási sokféleség ragadta meg, és természetesen az öt tö vidéke: az Erie, a Felső-tó, a Huron, Ontario és a Michigan tava. A vallási egyenlőséget és szabadságot fennköltlen hirdeti. Utazásának további állomásai: Springfield, Sconomy, Pittsburg. Pittsburgben tapasztalta a „szerecsenek” helyzetét, és erről így írt: *„Hogy fáj az Egyesült státusbelieknek a rabszolgaság szemrehányása, azt hiszem és éreztem is, mert az európai nyugati országokban kö-*

zönségesen elterjedt hiedelem az, hogy Európában még csak Muszka és Magyarországon divatoz a rabszolgaság, s ezen hiedelem mindig mélyen fáj nekem is." Pittsburg után Baltimore, Mount Vernon, Washington, a Delaware-i „státus” Philadelphia és ismét New York az útvonal. Itt száll fel az éppen akkor keresztelt Albanyra és vette útját hazája felé.

Búcsúzóul így írt: „Isten hozzad tehát még egyszer, dicső haza! Légy az emberiség jussainak örökös védője és menedéke! Állj te örökösen igazságtól példányul a despoták lelke előtt! Állj te örökösen buzdító példányul az elnyomottak lelke előtt!”⁹

1831. december 15-én lép partra Európában, a franciaországi Havre de Grace-ban.

Hogyan hatott a mérég?

Bölöni Farkas Sándor visszaérkezvén Kolozsvárra barátai biztatására írta meg 1832-ben az *Utazás Észak-Amerikában* című munkáját. Miként vélekedett a hazai konzervativizmus az akkori Amerikáról, jól példázzák ezt La Motte Károly gróf az országgyűlésen elhangzott szavai: „... mit ér nekem a szabadság, ha minden ember szabad? Aristocratia nélkül pedig boldog ország nem is létezhet, sőt Észak-Amerikát kivéve, aristocratia nélkül szabad országot nem is mutat a história. America pedig még nagyon fiatal, például nem szolgálhat.”¹⁰

A hazai liberalizmus, a liberális politikusok részben Bölöninek köszönhetően egészen másképp ítélték meg a társadalmi viszonyokat. Széchenyi István levelében Bölöni Farkas Sándorhoz így írt: „Mely kimondhatatlan kellemes pillanatot éltem Amerikai utazásának olvastában, nem magyarázhatom. Bár lettek volna órák, na pok! De kezembe véve a drága könyvet többé nem tettem félre. Hála a Mindenhatónak, hogy ezen könyv napvilágra jött; haszna honosinkra nézve felszámíthatatlan...”¹¹

Wesselényi Miklós így írt: „E drága hóból hozta ön nekünk a polgári egyenlőségnek, az emberhez illő emberi igazgatásnak hív rajzolatát, egy boldog társasági lét emberi igaz képét. E három isteni növénynek nem szárogatott, fonnyadt példányát hozta ön haza számunkra, hanem gondos kézzel szedte meg azok magvát, s mély emberismerettel s kellemes írásmódja vonzó erejével hintette közénk. E magvak máris csíráznak, s egykor bizonyára óriási fákká növekednek.”¹² Deák Ferenc Amerikáról ezt mondja: „Az észak-amerikai államok törvényhozása... azon elvből indult ki, hogy az állam a kultuszok dolgába minél kevesebbet avatkozzék. Körülbelül csekély módosítással úgy tekintette a kultuszokat is a statusszal szemben, mint asszociációkat, és valamint minden asszociációra nézve, úgy a kultuszokra nézve is, ha tanaik vagy eljárásuk a státusra veszélyesek voltak, az ellen föl szólalt, föllépett, minden más egyebekben pedig szabad kezet engedett nekik. ...Európában a civilizációt a kereszténység terjesztette. ...Ennél fogva a kereszténységnek vagy a vallásnak érdekeit összeszórták a status minden intézményével, és annak gyökerei minden intézménnyel összenőttek... Az én nézetem – a magam elvéről szólók – az, hogy a két rendszer közt jobbnak, ésszerűbbnek és célszerűbbnek tekintem az amerikaiakat. ...De ha ezt egyszerre el nem érhetem, a célt mindig szem előtt tartom, és minden lépést, a mely affélé vezet pártolok, de nem pártolok semmi olyan lépést, a mely attól eltávolít.”¹³

A könyv első kiadása 1834-ben jelent meg Kolozsvárt. A második 1835-ben. Mire megérkezett a tiltott könyvek jegyzéke Bécsből az *Utazás Észak-Amerikában* két kiadása ezer-ezer példányban elfogyott. 1835. szeptember 23-án, mikor betiltották Farkas Sándor ezt írta naplójába: „Ez nagy megtisztelése munkámnak! Mégiscsak van abban valami, ami behatást tett. De már késő, azt hiszem hatott a mérég, s a tiltással csak ingereltetik.”¹⁴ Mi volt az a mérég? Az akkor új és fiatal polgári társadalom és államberendezkedés bemutatása ez volt az a mérég, amely a kortásokra hatott. Ezért tiltották be a könyv terjesztését Erdélyben, ahol szinte megállt az idő II. József rendeleteinek visszavonása óta. Bűncselekménynek számított az, amit Bölöni Farkas Sándor is csak naplójában ismert be:

„Terjesztetem minden demokratai elvet.” A méreg annál is inkább hatott, mivel nem csak a szűk értelmiség, hanem a szélesebb olvasó közönség is forgatta. Bölöni jól tudta az amerikai rendszer sem tökéletes, Manyland államban például rabszolgákkal találkozott. Nem értette a szabadság és rabszolgaság együttes jelenlétét. Ám ezen negatív észrevételeit magyarázkodással próbálta elhessegetni magától, felhozva a hazai állapotokat, miszerint Erdélyben is csak II. József vetett véget a jobbágyságnak. Élete hátralévő részében alkotó munkába fekteti erejét. 1833. január 13-án kezdeményezésére megalakul Kolozsvárt a Nemzeti Casinó. 1834. április 6-án javaslatára megindul a Vasárnapi újság. Vívó Intézetet, Asszonyi Olvasó Egyletet alapított.

1842. február 2-án halt meg. 1843. február 4-én temették el Bölöni Farkas Sándort Kolozsvárt. Azt, aki elsőként ismertette magyarul a magyar nép számára Észak-Amerikát, 24 fáklya lángja mellett kísérte a sokaság a köztemetőbe.

Jegyzetek

1. A bibliográfiából: Magyarország története 1790–1848. 5/2. Főszerk.: Mérei Gyula. Szerk.: Vörös Károly. Akadémiai Kiadó Bp. 1983. 2–9.; Bölöni Farkas Sándor: Utazás Észak-Amerikában. Dacia Könyvkiadó, Kolozsvár–Napoca, 1975.; Hóman Bálint – Szekfű Gyula: Magyar történet V. Írta: Szekfű Gyula. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Bp. 1936. 306–307. p.; Bertényi Iván–Gyapay Gábor: Magyarország rövid története. Maecenas, 1993. 331–332. p.
2. Bölöni 6. p.
3. Bölöni, 52. p.
4. Bölöni, 53. p.
5. Bölöni, 61–62. p.
6. Bölöni, 76–77. p.
7. Bölöni, 124. p.
8. Bölöni, 174. p.
9. Bölöni, 301. p.
10. Magyarország története 1790–1848. 709. p.
11. Bölöni, 326. p.
12. Bölöni Farkas Sándor és kora. Keresztény Magvető V. k. 4. füzet, 1870. 298–299. p.
13. Deák Ferenc a liberális politikus. TWINS, Konferencia füzetek 4. Sor.szerk.: Ambrus János. T-TWINS Kiadó 1994. 32. p.
14. Bölöni, 5. p.
15. KAPU 1991. IV/ 10. 80. p.

Egyházi Dóra

„Ah Amerikába, csak ott túl a tengeren, ott van az élet”

Az újkori népvándorlásnak is szokták nevezni azt a tömeges vándorlási jelenséget, amely által több millió ember vándorolt ki Európából Amerikába. A kivándorlás okai mélyen gyökerező gazdasági és társadalmi problémák voltak. A kivándorlók célja az volt, hogy könnyebb, jobb életet és munkát találjanak maguknak és családjuknak. A mozgalom még a XIX. század közepén, az amerikai polgárháború után indult. Sok szabad földterület állt rendelkezésre – mindenki az új lehetőségek